

LUND UNIVERSITY

De första svenska fynden av parkörnvivel *Otiorhynchus crataegi* Germar, 1824 (Coleoptera: Curculionidae)

Nord, Andreas

Published in:
Fazett

2022

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Nord, A. (2022). De första svenska fynden av parkörnvivel *Otiorhynchus crataegi* Germar, 1824 (Coleoptera: Curculionidae). *Fazett*, 35(1), 31-37.

Total number of authors:
1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply: Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

De första svenska fynden av parköronvivel *Otiorhynchus crataegi* Germar, 1824 (Coleoptera: Curculionidae)

ANDREAS NORD

Abstract

[Nord, A.: **The first Swedish records of the broad-nosed weevil *Otiorhynchus crataegi* Germar, 1824 (Coleoptera: Curculionidae)**] – FaZett 35(1): 31-37. Lund. 2022. ISSN 1100-2425. This paper describes the first known Swedish records of the broad-nosed weevil *Otiorhynchus crataegi* Germar, 1824. The first specimen was found in the city of Malmö in the southernmost province of Sweden in the beginning of October 2020, where one individual had taken shelter from a heavy morning rain on a house wall, together with several other beetle species. The species was subsequently sought after during late autumn and winter by sifting litter beneath putative host plants, but it could not be relocated until May 2021 when a large, but local, population was found in a scarlet firethorn (*Pyracantha coccinea*) hedge some hundred metres from the original location. The species has since then been observed in the same hedge on numerous occasions, suggesting that *O. crataegi* might be established in southernmost Sweden. Its sudden appearance in Sweden seems to be the result of an unintentional introduction with ornamental hedging plants from continental Europe rather than of a natural range expansion from nearby Denmark.

Inledning

Den svenska insektsfaunan är under konstant tillväxt. Detta beror delvis på att åtminstone delar av våra insektsfamiljer och artgrupper är dåligt utredda. Således har arter som sannolikt funnits länge i landet kunnat upptäckas och identifieras genom storskalig faunistisk övervakning, såsom i Svenska Malaisefällexprojektet (Karlsson m.fl. 2005, 2020), identifierats som avvikande morfologiskt eller genetiskt vid arbete med entomologiska samlingar (Lundkvist & Fägerström 2021) eller identifierats som goda arter med hjälp av molekylära undersökningar av så kallade ”mörka taxa” (Hartop 2021). Antalet kända insektstaxa i landet utvidgas dock också i takt med att nya arter kolo-

niserar landet. Det rör sig inte sällan om en naturlig spridning norrut, kanske underlättat av våra mildare vintrar som inte längre i samma utsträckning begränsar kontinentala djurs stadigvarande uppträdande hos oss. Många arter når oss också via importhandel med växt- och djurprodukter och sprider sig sedan i landet med utgångspunkt i till exempel plantskolor och stadsparker, så kallad kulturspridning. Till denna skara kan sannolikt föras bland annat den numera i Skåne ökande bladbaggen malvajordloppa *Podagrica fuscicornis* (L.), som först hittades vid en plantskola utanför Ystad (Sörensson & Nord 2012), samt den spektakulära, långsnutade spetsviveln stockrosspetsvivel *Rhopalapion longirostre* (Oliv.), som nu

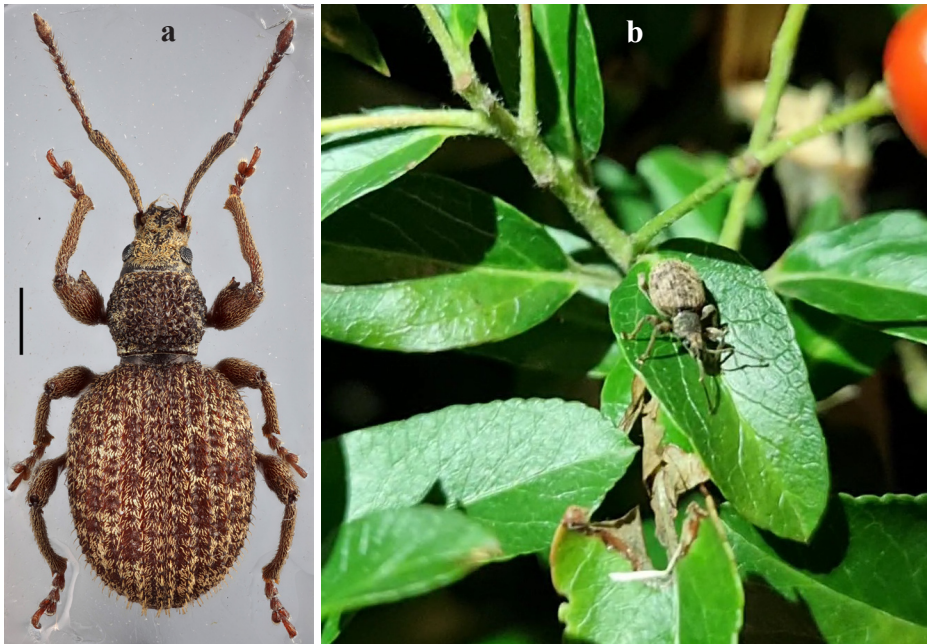

Fig. 1. (a) Det första kända svenska exemplaret av parkörönvivel *Otiorhynchus crataegi* Germar. Djuret hittades i en helt urbaniserad del av västra Malmö, Skåne, i sydligaste Sverige i början av oktober 2020. Arten har senare visat sig ha en lokal, men stor, population i ett eldtornsbuskage (*Pyracantha coccinea*) i närheten av den första fyndplatsen. Skalstrecket är 1 mm.

(b) Parkörönvivel på blad av eldtorn en septembernatt i Malmö 2021. Foto: C. Fägerström, BioMus **(a)** och förf. **(b)**.

är etablerad på Öland och därifrån har nått fastlandet i Småland (Artdatabanken 2021). Hit hör också flera arter av de klumpigt byggda och flygförmögna örönvivelarna (Curculionidae: Otiorhynchini) av släktena *Otiorhynchus* Germar och *Dodecastichus* Stierlin (Fägerström m.fl. 2010), vars larver utvecklas i rötterna av diverse prydnadsbuskar på vilka de vuxna djuren senare orsakar mycket karakteristiska gnagskador i bladkanterna. I den här artikeln beskriver jag omständigheterna kring fyndet av just en sådan; den för landet nya örönviveln *Otiorhynchus crataegi*

Germar, 1824, som på svenska tilldelats namnet parkörönvivel (Fig. 1a).

Kännetecken, ekologi & fyndhistorik

Parkörönvivel är lättbestämbar. Tillsammans med fyra andra svenska örönvivelar förs den till undersläktet *Tourneria* Stierlin, 1861, som utmärker sig genom att på samtliga benpar ha en flerspetsad tand. Bland arterna i detta undersläkte står den närmast häckörönvivel *Otiorhynchus smreczynskii* Cmoluch, 1968, vilka båda har utspärrad behåring på täckvingarna. Hos parkörönvivel är denna vinkelrätt

utstående, medan den hos häckörönvivel är något krumböjd. Vidare har parkörönvivel en tydlig krans av metallglänsande skal framför ögonen som häckörönvivel saknar, samt en betydligt kraftigare baklårstand (Palm 1996). De två arterna är dock lätta att skilja åt redan i fält, där parkörönvivel tydligt avviker genom sin kraftigare gyllengula behåring och skäckiga fjällbeklädnad och en påtagligt smal mellankropp (Fig. 1a). Häckörönvivel har, även utan jämförelsematerial, en mer eller mindre jämntjock habitus med en renare rödbrun till brun färg; jmf. Fig. 6f-g i Fägerström m.fl. (2010).

Parkörönvivel är en värmeälskande art med sydosturopeisk utbredning och naturliga förekomster i Rumänien, forna Jugoslavien och Italien (Fraser 1981). Den har ett brett värdväxtval, inkluderande bland annat syrén (*Syringa vulgaris*), snöbär (*Symphoricarpos albus*), eldtorn (*Pyracantha coccinea*), liguster (*Ligustrum vulgare*), oxbär (*Cotoneaster* spp.), hagtorn (*Crataegus* spp.) och vinranka (*Vitis vinifera*) (Palm 1996; Rheinheimer & Hassler 2010). Eftersom många av de utnyttjade värdväxterna är populära prydnadsinslag i trädgårdar och parker har den oavsiktligt släppts in i stora delar av Europa. I södra Tyskland noterades arten omkring början av 1980-talet (Fraser 1981), och i norra Tyskland noterades den 1983 (Palm 1998). Under de senaste två decennierna har den där snabbt ökat sin utbredning och är nu ställvis en av de vanligaste kulturspridda örönvivelarna (Sprick 2009).

På samma sätt har parkörönvivel nått bland annat England (Hodge & Jones 1995), Nederländerna (Palm 1998) och

Danmark. I vårt sydligaste grannland hittades arten först på ön Amager utanför Köpenhamn 1989 (Palm 1990). Det kunde snart konstateras att den var spridd och talrik i den danska huvudstadsregionen, i synnerhet på liguster (Palm 1996). I senare tid har parkörönvivel också observerats i flera andra danska distrikt (Fägerström m.fl. 2010). Såvitt känt är den ännu ej påträffad i Norge och Finland.

Arten är ett nattdjur som inte hittas på värdväxterna förrän efter mörkrets inbrott (Fig. 1b). I England reproducerar sig arten strikt partenogenetiskt (Morris 1997), och även i Danmark har endast honor påträffats (Palm 1990). I Tyskland uppträder nykläckta djur från mitten av juni till mitten av juli (Sprick 2009), medan Palm (1998) anger att nya imagines påträffas i slutet av juli, förmodligen med avseende på danska exemplar.

De svenska fynden

Söndagen den 4 oktober började med för årstiden fint väder, varför författaren snart beslutade att medelst cykel undersöka skalbaggsfaunan i driftmaterial i de norra delarna av Foteviken. Dessa ambitioner grusades dock av ett kraftigt oktoberregn. Eftersom den 4 oktober också är Kanelbullens dag föreföll varma kanelbullar vara den mest logiska rockaden, varför ett närbeläget bageri besöktes.

På hemvägen undersöktes de skalbaggar som i stor mängd flytt den översvämmade marken genom att klättra upp på en husvägg (Fig. 2a). Faunan var i huvudsak trivial, men en örönvivel kunde inte omedelbart identifieras i fält och samlades således in för vidare undersökning. Under lupp stod det snart klart att det rörde sig

Fig. 2. (a) Vy över lokalen där det första svenska fyndet av parkörornivel *Otiorhynchus crataegi* Germar, gjordes i början av oktober 2020. (b) Eldtornsbuskage (*Pyracantha coccinea*) på en parkeringsplats ett hundratal meter från lokalen i (a). Här har en stor population av parkörornivel observerats från tidig vår till tidig höst 2021. Foto: förf.

om parkörönvivel, en art som inte tidigare påträffats i landet. I närområdet har av kortsnutade vivlar under undersökningsperioden även påträffats häckörönvivel *Otiorhynchus smreszynskii* Cmol., jordgubbsörönvivel *O. ovatus* (L.), växtusörönvivel *O. sulcatus* (F.), brun örönvivel *O. singularis* (L.), ängsörönvivel *O. rugosostriatus* (Goeze), pälsörönvivel *O. raucus* (F.), skuggvivel *Sciaphilus asperatus* (Bonsd.) och kirskaålvivel *Liophloeus tessulatus* (Müller), vilka alla är allmänna eller mycket allmänna arter.

I den omedelbara närheten av fyndplatsen växte myrtenry (*Lonicera nitida*) och lagerhägg (*Prunus laurocerasus*), vilka båda hade tydliga gnagskador orsakade av örönvivlar (Fig. 3a, b). Ingen av dessa buskar har, mig veterligen, tidigare angivits som värdväxter för parkörönvivel. Eftersom parkörönvivel inte tycks övervintra djupare i förnan än att den kan sållas fram under vinterhalvåret (Palm 1996) undersökte jag förnan och det översta jordlagret under dessa buskar under senhösten och vintern.

Under myrtenry fann jag enstaka skuggvivlar, medan inga skalbaggar hittades under lagerhägg. Inom en radie av 250 meter från fyndplatsen fanns åtskilliga ligusterhäckar med kraftiga gnagskador (Fig. 3c). Sållning av förnan under dessa häckar gav under vintern åtskilliga häckörönvivlar och jordgubbsörönvivlar. Båda dessa arter kunde också hittas i mängd genom att banka grenarna under en vårnatt 2021. Någon parkörönvivel kunde dock inte konstateras. Nära platsen för det första fyndet finns också några mindre planteringar med eldtorn, som är en känd värdväxt; se t.ex. Palm (1996).

Undersökning av dessa buskar visade på omfattande gnagskador (Fig. 3d), men planteringarna var av sådan natur att det inte gick att ihopsamla tillräckliga mängder förna för ett meningsfullt sållande. Platsen återbesöktes därför en mild vårnatt 2021. Nu kunde några parkörönvivlar omdelbart observeras näringsgnagande på eldtornsplantorna (Fig. 1b), och åtskilliga exemplar hittades när de lågt sittande grenarna skakades över håven. På samma lokal har arten med lätthet kunnat återfinnas ända till hösten 2021 (se "Material" nedan), medan fortsatta undersökningar av myrtenry, lagerhägg och liguster ännu inte gett några parkörönvivlar. Samtliga undersökta individer har varit honor.

Material

S:Sk, Malmö, Jungmansgatan, WGS84
DD: 55.60874, 12.97951. På husvägg.
2020-10-04: 1 ex. leg., coll., AN.
2021-10-04: 1 ex. obs. AN.
2022-02-27: 1 ex. obs. AN

S:Sk, Malmö, Stora Varvsgatan, WGS84
DD: 55.60971, 12.97972. På eldtorn (*Pyracantha coccinea*).
2021-05-09: 8 ex. leg., coll., AN, > 30 exx. obs.
2021-09-10: 1 ex. leg., coll., AN, > 20 exx. obs.
2021-09-21: > 10 exx. obs. AN.
2021-10-04: 3 exx. obs. AN.

Slutsatser

Det är rimligt att anse parkörönvivel som varande etablerad i Malmö. Dess utbredning i staden är dock ännu oklar. Jag har själv funnit den inom ett mycket begränsat område, men det skulle förvåna om

Fig. 3. Gnagskador orsakade av kortsnutade vivlar på prydnadsbuskar nära (≤ 250 m) lokalen för det första fyndet av parkörönvivel *Otiorhynchus crategi*. Närmast lokalen för det första fyndet växte myrtentry (*Lonicera nitida*) (a) där jag funnit skuggvivel *Sciaphilus asperatus* och jordgubbsörönvivel *O. ovatus*, samt lagerhägg (*Prunus laurocerasus*) (b) där jag inte lyckats påvisa någon kortsnutad vivelart. I andra delar av Europa anges liguster (*Ligustrum vulgare*) (c) vara den huvudsakliga värdväxten, men på denna växt har jag endast funnit häckörönvivel *O. smreszynskii* och jordgubbsörönvivel. Jag har hittills endast kunnat påvisa parkörönvivel på eldtorn (*Pyracantha coccinea*) (d), där den förekommit talrikt tillsammans med enstaka skuggvivelar. Foto: förf.

dess förekomst var så isolerad. Inom ett hundra meter från den kända populationen finns ett nyplanterat eldtornsbuskage med en areal på flera hundra kvadratmeter. Här har jag observerat gnagskador som ter sig identiska med dem på den kända lokalen. Jag har dock inte kunnat se parkörönvivel vid nattliga undersökningar av detta buskage. Dessa har emellertid blott företagits sporadiskt och under tämligen kyliga höstnätter när få skalbaggar varit

aktiva. Platsen bör undersökas noggrannare under kommande vår och sommar. Likaså råder det i närområdet ingen brist på andra kända värdväxter, i synnerhet liguster, syren och snöbär. Detta, i kombination med omfattande förtätning av Malmö stad med efterföljande plantering av prydnadsbuskar, gör det sannolikt att parkörönvivel kommer att bli ett vanligt inslag i Malmös skalbaggsfauna i framtiden.

Tack

Christoffer Fägerström vid Entomologiska samlingarna på Biologiska muséet i Lund fotograferade välvilligt parkörönviveln i Figur 1a.

Litteratur

- Artdatabanken. 2021. Artfakta. Stockrosvivel *Rhopalapion longirostre*. <https://artfakta.se/naturvard/taxon/rhopalapion-longirostre-6021715>. [2021-12-20]
- Frieser, R. 1981. Otiiorhynchinae, sid. 184-240. – I: Freude, H., Harde, K. W. & Lohse, G. A. (red.) Die Käfer Mitteleuropas 10. Goecke & Evers, Krefeld.
- Fägerström, C., Kärnestam, E. & Anderson, R. 2010. Nya och förväntade öronvivelarter (Coleoptera, Otiiorhynchini) på prydnadsbuskar i Sverige. – Entomologisk Tidskrift 131: 37-48.
- Hartop, E. 2021. A multi-faceted approach to a “dark taxon”. Akad. diss. Zoologiska institutionen, Stockholms universitet, Universitetsservice US-AB, Stockholm.
- Hodge, P. J. & Jones, R. A. 1995. New British beetles – species not in Joy’s Practical Handbook. British Entomological and Natural History Society, Reading.
- Karlsson, D., Pape, T., Johanson, K. A., Liljebäck, J. & Ronquist, F. 2005. Svenska Malaisiefällexprojektet, eller hur många arter steklar, flugor och myggor finns i Sverige? – Entomologisk Tidskrift 126: 43-53.
- Karlsson, D., Hartop, E., Forshage, M., Jaschhof, M. & Ronquist, F. 2020. The Swedish Malaise Trap Project: A 15 year retrospective on a country-wide insect inventory. – Biodiversity Data Journal 8: e47255.
- Lundkvist, H. & Fägerström, C. 2021. Svenska skalbaggar 1. En blev två – några artsplittar bland svenska skalbaggar. – Entomologisk Tidskrift 142: 71-89.
- Morris, M. G. 1997. Broad-nosed weevils. Coleoptera: Curculionidae (Entiminae). Handbooks for the Identification of British Insects. Volume 5, Part 17a. Royal Entomological Society, London.
- Palm, E. 1990. *Otiiorhynchus crataegi* Germar, 1824 fundet i Danmark (Coleoptera, Curculionidae). – Entomologiske Meddelelser 58: 9-10.
- Palm, E. 1996. Nordeuropas snudebiller. 1. De kortsnudede arter (Coleoptera: Curculionidae) – med særligt henblik på den danske fauna. Apollo Books, Stenstrup.
- Palm, E. 1998. *Otiiorhynchus (Tourneria) crataegi*, found in The Netherlands. – Entomologische Berichten 58: 205-206.
- Rheinheimer, J. & Hassler, M. 2010. Die Rüsselkäfer Baden-Württembergs. Engelhardt & Bauer, Karlsruhe.
- Sprick, P. 2009. Monitoring von Rüsselkäfern in Baumschulen, Staudengärtnereien und Hopfengärten – Ergebnisse des ersten Untersuchungsjahres (2008). – Mitteilungen der Deutschen Gesellschaft für Allgemeine und Angewandte Entomologie 17: 197-205.
- Sörensson, M. & Nord, A. 2012. Malvajordloppa *Podagrica fuscicornis* (L.) – nytt ljus på en gammal skalbaggsart i Sverige (Col., Chrysomelidae). – FaZett 25: 14-23.

Förf:s adress: Biologiska inst., Lunds universitet, Sölvegatan 37, 223 62 Lund.

E-post: andreas.nord@biol.lu.se